

บทที่ ๓

สภาพปัญหาการแสดงความกตัญญูทเวทีของวัยรุ่นในสังคมไทยปัจจุบัน

บทที่ ๓ นี้ ผู้วิจัยทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยจะได้ศึกษาคำอธิบายแนวคิดว่าด้วยความกตัญญูทเวทีในสังคมไทย วัยรุ่นไทยกับทัศนคติและพฤติกรรม สภาพของปัญหาการแสดงความกตัญญูทเวทีของวัยรุ่น และสาเหตุของปัญหาการแสดงความกตัญญูทเวทีของวัยรุ่นในสังคมไทยปัจจุบัน ตามลำดับ

๓.๑ คำอธิบายแนวคิดกตัญญูทเวทีในสังคมไทย

การดำเนินชีวิตของบุคคลต้องเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสิ่งอื่น ชีวิตด้านกายภาพดำรงอยู่ได้ เพราะได้รับอุปการะเลี้ยงดูจากบุคคลต่างๆ มีมาตาบิดา ครูอาจารย์ ญาติพี่น้อง เป็นต้น นอกจากนั้น ต้องพึ่งอาศัยสิ่งอื่นอีก เช่นอาศัยปัจจัย ๔ เป็นเครื่องเลี้ยงชีวิตจึงจะอยู่รอดได้ ในส่วนของจิตใจบุคคลก็ได้รับการปลูกฝังอบรมคุณลักษณะ คุณค่าทางจิตใจจากบุคคลอื่น มีมารดาบิดา เป็นต้น ให้มีทัศนคติ ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม อันเป็นหลักและองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญในการดำเนินชีวิตของบุคคลนอกจากการพึ่งพาอาศัยกันแล้ว สิ่งสำคัญอย่างหนึ่งก็คือ ความรู้สึกที่ตึงตังต่อกันระหว่างบุคคล และบุคคลต่อพืชและสัตว์ทั้งหลาย ความรู้สึกที่ตึงตังอย่างหนึ่งได้แก่คุณธรรมที่เรียกว่า ความกตัญญูทเวที^{๘๗}

เมื่อกล่าวถึงความกตัญญู ก็ต้องกล่าวถึงกตเวทียไปโดยปริยาย เพราะในทางปฏิบัติ คุณธรรม ๒ ข้อนี้ไม่สามารถแยกจากกันได้^{๘๘} ว่าโดยขอบเขตแยกได้เป็น ๒ ระดับ คือการแสดงความกตัญญูทเวที ต่อบุคคลผู้มีคุณความดีหรืออุปการะต่อตนเป็นส่วนตัวอย่างหนึ่ง และการแสดงความกตัญญูทเวที ต่อบุคคลผู้ได้บำเพ็ญคุณประโยชน์หรือคุณความดีเกื้อกูลต่อส่วนรวมอย่างหนึ่ง^{๘๙} ความ

^{๘๗} พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), **คนไทยกับป่า**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๗), หน้า ๒๑.

^{๘๘} พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ), **กตัญญูทเวทีเป็นเครื่องหมายของคนดี**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๒), หน้า ๕-๗.

^{๘๙} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๒.

กตัญญูทเวที่เป็นคุณธรรมที่สร้างความรักความผูกพันระหว่างบุคคล สถาบัน ธรรมชาติและสัตว์
แวดล้อม ให้อยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนและสมดุล^{๙๐}

สาระสำคัญของความกตัญญูทเวที คือบุคคลที่มีความกตัญญูทเวทีย่อมรู้ถึงทุกสิ่ง
ในโลก รู้คุณค่าของสิ่งทั้งหลาย^{๙๑} บุคคลมีความกตัญญูทเวทีอย่างยิ่งถึงที่สุด คือคนที่ยอมรับว่าแม้แต่
สัตว์ที่เป็นพาหนะ เช่น วัว ควาย ก็เป็นสิ่งที่มิบุญคุณ ถ้าใครยอมรับรู้ในบุญคุณของวัวควายเป็นต้น
แล้ว บ้านเมืองนั้นจะเต็มไปด้วยความสงบสุขเพราะมีแต่คนใจสูง ธรรมะ คือกตัญญูทเวทีตานี้จึง
สำคัญมากเพราะเป็นเครื่องผูกพันความเป็นกัลยาณมิตรบุคคลเมื่อมีความรู้สึกกตัญญูทเวทีต่อกัน
และกันในแง่ใดแง่หนึ่ง ระลึกถึงบุญคุณที่มีต่อกันอย่างใดอย่างหนึ่งอยู่แล้ว ความเป็นมิตรนั้นจะมั่นคง
บุคคลที่คิดอย่างนี้ได้ก็เรียกว่าเป็นนักปราชญ์ นักปราชญ์ชนิดที่มีปัญญา ที่จะแก้ปัญหาทั้งส่วนตนและ
ส่วนสังคมได้^{๙๒}

พฤติกรรมการรู้และตอบแทนบุญคุณนี้ ความกตัญญูทเวทีเป็นเรื่องที่ผู้ได้รับการอุปการะ
จะพึงกระทำเอง ความกตัญญูเป็นความรู้สึกทางใจ เป็นต้นเหตุให้เกิดความกตเวที คำว่า กตัญญู หาก
แปลเอาความทางปฏิบัติแล้ว หมายถึงเห็นคุณค่าเห็นด้วยใจด้วยปัญญา และคำว่ากตเวที แปล
ตามตัว หมายถึงการประกาศคุณ หรือการทำให้เป็นที่รู้จักให้ปรากฏขึ้นแต่หากแปลเอาความตาม
ภาษาไทยหมายถึงการตอบแทนคุณ^{๙๓}

การรู้สำนึกในบุญคุณและตอบแทนบุญคุณ คือความกตัญญูทเวทีที่มีความหมายที่
ละเอียดลึกซึ้ง มิใช่เพียงแค่รู้บุญคุณตามที่ได้ยินได้ฟังมาหรือรู้จากศึกษาเล่าเรียนเท่านั้น แต่ต้องเป็น
การรู้ที่เกิดจากจิตสำนึกหรือความรู้สำนึกของตนจริงๆ ความกตัญญูทเวทีมีลักษณะ ๓ ประการ คือ
๑) รู้ว่าบุคคลนั้นมีบุญคุณแก่ตนอย่างไร ก็จดจำไว้ได้ และมีความสำนึกละอายในบุญคุณนั้นอยู่ในใจ
ตลอดไป ๒) รู้ว่าบุคคลผู้มีบุญคุณแก่ตนนั้นมีความต้องการอะไร และ๓) รู้ว่าตนควรปฏิบัติต่อบุคคลผู้
มีบุญคุณอย่างไรจึงเหมาะสม^{๙๔}

^{๙๐} สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (พิมพ์ ธรรมธโร), **มงคลยอตชีวิต ฉบับสมบูรณ์**, (กรุงเทพมหานคร :
ธรรมสภา, ๒๕๒๘), หน้า ๔๕๐.

^{๙๑} พุทธศาสนิกชน, **กตัญญูทเวทีเป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของโลก**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๖),
หน้า ๒.

^{๙๒} พุทธศาสนิกชน, **ประโยชน์ของความกตัญญู**, (หอจดหมายเหตุพุทธ อินทปัญญา : ลำดับที่ ๑๑ ปี
๒๕๕๕), หน้า ๕.

^{๙๓} ปิ่น มุกกันต์, **แนวการสอนตามหลักสูตรนักธรรมชั้นตรี**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คลัง
วิทยา, ๒๕๑๔), หน้า ๕๐.

^{๙๔} พระมหาอุดม สารเมธี, **กตัญญูทเวทีคือการรู้จักตอบแทนคุณ**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์ระฆังทอง, ๒๕๔๘), หน้า ๑๐.

สังคมไทยยกย่องคำสอนกตัญญูทเวทีเป็นคุณธรรมข้อหนึ่ง ที่สามารถวัดความเป็นคนดีของบุคคลได้ เพราะเป็นรูปแบบของความประพฤติที่ดีงาม ความกตัญญูนี้คือความดี ที่เป็นพื้นฐานของคนดี เมื่อคนดีมีความกตัญญูเป็นพื้นฐานแล้ว คุณความดีทั้งหลายก็ไหลไปรวมอยู่ที่คนดีนั้น^{๔๕} ความกตัญญูทเวทีทำให้มีเกียรติยศ ความมีเกียรติยศทำให้ถึง ความเจริญเดช ความเจริญเดชทำให้เป็นที่น่ารักใคร่ ความเป็นผู้น่ารักใคร่ทำให้มีความเคารพนับถือ เมื่อมีคนเคารพนับถือแล้ว ก็มีแต่ความเบิกบานสร่างใจ ที่เกลียดก็หาย ที่หน่ายก็สิ้น บุญก็มา ปัญญาเกิด ความมีบุญมาปัญญาเกิดนั้น ส่งเสริมให้มีความเจริญก้าวหน้า สิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนเป็นมงคลที่เกิดขึ้นจากความกตัญญูทเวที^{๔๖} ประเพณีและวัฒนธรรมไทยเกือบทุกเรื่องได้สอดแทรกกตัญญูทเวทีไว้ เช่น การทำบุญอุทิศส่วนกุศล การบวช การบำรุงมารดาบิดา การไหว้ครู เป็นต้น^{๔๗} ความเชื่อและยอมรับในบุคคลผู้ประพฤติกตัญญูทเวทีแล้วจะมีความเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าและประสบความสำเร็จในชีวิตนี้ เป็นกรอบแนวคิดทัศนคติ ค่านิยม คุณธรรมและจริยธรรม ที่มีการถ่ายทอดปลูกฝังแก่บุตรธิดาคือวัยรุ่นหรือบุคคลรุ่นต่อๆ มาจนถึงปัจจุบัน

๓.๒ วัยรุ่นไทยกับทัศนคติและพฤติกรรมในสังคมไทย

วัยรุ่นมีความหลากหลายในการให้คำจำกัดความ เพราะขึ้นอยู่กับความแตกต่างของขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม ตลอดจนบริบทของสังคมและการเปลี่ยนแปลงทางภูมิภาวะทางจิตใจจากวัยเด็กไปสู่ผู้ใหญ่ การศึกษาวัยรุ่นไทย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๓.๒.๑ วัยรุ่นไทย

วัยรุ่นเป็นช่วงที่ชีวิตเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายตามด้วยการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจและสังคม เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการเป็นผู้ใหญ่ ช่วงอายุของวัยรุ่นมีการแบ่งไว้อย่างหลากหลาย เพราะเป็นวัยที่ขึ้นอยู่กับการพัฒนาการและการเจริญเติบโต โดยสุชา จันทร์อม ได้แบ่งช่วงอายุของวัยรุ่นออกเป็น ๓ ระยะ คือ วัยรุ่นตอนต้นตั้งแต่อายุ ๑๓-๑๕ ปี วัยรุ่นตอนกลางตั้งแต่อายุ ๑๕-๑๘ ปี วัยรุ่นตอนปลายตั้งแต่อายุ ๑๘-๒๑ ปี และแบ่งตามพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงในวัยรุ่นไว้ ๓ ระยะ คือวัยรุ่นตอนต้นโดยเพศหญิงอายุระหว่าง ๑๐-๑๒ ปี และเพศชายอายุระหว่าง ๑๓-๑๔ ปี วัยรุ่นตอนกลางอายุตั้งแต่ ๑๔ ปีถึงอายุ ๑๕-๑๗ ปี และวัยรุ่นตอนปลาย อายุระหว่าง ๑๘- ๒๐ ปี สอดคล้องกับกรมสุขภาพจิตที่ให้ข้อมูลขององค์การอนามัยโลก ซึ่งแบ่งกลุ่มวัยรุ่นออกเป็น

^{๔๕} สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (พิมพ์ ธรรมธโร), มงคลยอดชีวิต ฉบับสมบูรณ์, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๒๘), หน้า ๔๔๗-๔๔๘.

^{๔๖} สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (พิมพ์ ธรรมธโร), มงคลยอดชีวิต ฉบับสมบูรณ์, หน้า ๔๖๑.

^{๔๗} พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ), กตัญญูทเวทีเป็นเครื่องหมายของคนดี, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๒), หน้า ๕-๗.

๓ ระยะ คือวัยรุ่นตอนต้นอายุระหว่าง ๑๐-๑๕ ปี วัยรุ่นตอนกลางอายุระหว่าง ๑๖-๑๙ ปี วัยรุ่นตอนปลายอายุระหว่าง ๒๐-๒๔ ปี^{๙๘}

ทุกวันนี้วัยรุ่นไทยต้องอยู่ในสถาบันการศึกษานานขึ้น การเป็นผู้ใหญ่ที่พึ่งพาตัวเองได้ทางเศรษฐกิจต้องยืดระยะเวลาออกไป อีกทั้งรูปแบบชีวิตสมัยใหม่ ทำให้วัยรุ่นมีวุฒิภาวะทางจิตใจช้ากว่ายุคสมัยที่ผ่านมา ช่วงของวัยรุ่นนั้นอาจแบ่งโดยใช้เกณฑ์ความเป็นเด็กและผู้ใหญ่ตัดสินได้ ๓ ระยะ กล่าวคือ ช่วงอายุ ๑๒-๑๕ ปี เป็นช่วงของวัยแรกรุ่นยังมีพฤติกรรมค่อนข้างเด็กอยู่มาก ช่วงอายุ ๑๖-๑๗ ปีเป็นระยะวัยรุ่นตอนกลางมีพฤติกรรมก้ำกึ่งระหว่างเด็กและผู้ใหญ่ และช่วงอายุ ๑๘-๒๕ ปี เป็นระยะวัยรุ่นตอนปลายมีพฤติกรรมค่อนข้างเป็นผู้ใหญ่^{๙๙}

๓.๒.๒ ทักษะคิดและพฤติกรรมวัยรุ่นไทย

วัยรุ่นจะมีพัฒนาการทางความคิดพิจารณาสิ่งต่างๆ อย่างมีเหตุผล รู้จักสังเกตว่าคนอื่นมีความคิดความรู้สึกละเอียดอย่างไร ซึ่งวัยรุ่นจะพยายามปรับบุคลิกภาพของตนเองให้เป็นที่ยอมรับของสังคม โดยการเอาแบบอย่างจากบุคคลหรือสื่อต่างๆ ที่ตนเองเห็นว่าดี อาจจะเป็นมารดาบิดา เพื่อน ภาพยนตร์ โฆษณา อินเทอร์เน็ต Facebook เป็นต้น บุคคลในวัยนี้มีความเป็นตัวของตัวเอง ต้องการความเป็นอิสระ ต้องการความเป็นส่วนตัว รวมทั้งต้องการเป็นที่ยอมรับของเพื่อนและสังคม พัฒนาการทางด้านสติปัญญาจะมีพัฒนาการอย่างรวดเร็วมากในช่วงวัยรุ่นตอนต้น ซึ่งจะพัฒนาถึงขีดสุดเมื่ออายุประมาณ ๑๖ ปี^{๑๐๐}

วัยรุ่นมีการกระทำหรือกิจวัตรที่ปรากฏออกมาทางร่างกาย ทางกล้ามเนื้อ ทางสมอง ทางอารมณ์และทางความรู้สึกนึกคิด^{๑๐๑} หรือการกระทำที่ซ่อนเร้นแต่พร้อมที่จะแสดงออก อาทิ การมีความคิดริเริ่มก็นับเป็นการกระทำเช่นกัน ทักษะคิดและพฤติกรรมของวัยรุ่นจึงรวมถึงสิ่งที่วัยรุ่นประพฤติปฏิบัติซึ่งเป็นพฤติกรรมที่เปิดเผยและยังรวมถึงพฤติกรรมที่ยังไม่แสดงออก หรือพฤติกรรมซ่อนเร้นทั้งนี้รวมถึงกระบวนการภายในอื่นๆ^{๑๐๒} เช่น การรับรู้ การเรียนรู้ การคิด สติปัญญา เจตคติ

^{๙๘} พิมพ์รัตน์ ธรรมรักษา, “ครูไทยกับการสอนเพศศึกษา”, วารสารพยาบาลสาธารณสุข, ปีที่ ๒๕ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๔) : ๙๓-๙๔.

^{๙๙} ศรัญญา อิชิตะ, “การศึกษาพฤติกรรมความรุนแรงของนักเรียนวัยรุ่น”, ปรินญาการศึกษา มหาวิทยาลัย, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๓), หน้า ๘.

^{๑๐๐} พิมพ์รัตน์ ธรรมรักษา, “ครูไทยกับการสอนเพศศึกษา”, วารสารพยาบาลสาธารณสุข, ปีที่ ๒๕ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๔) : ๙๕-๙๖.

^{๑๐๑} สงวน สุทธิเลิศอรุณ และคณะ, จิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : ชัยศิริการพิมพ์, ๒๕๒๒), หน้า ๑.

^{๑๐๒} สร้อยตระกูล (ดิวยานนท์) อรรถมานะ, พฤติกรรมองค์การทฤษฎีและการประยุกต์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑), หน้า ๑๓-๑๔.

อารมณ์และความเชื่อ^{๑๐๓} องค์ประกอบต่างๆ เหล่านี้ ส่งผลให้วัยรุ่นแสดงพฤติกรรม ๓ ด้าน คือ พฤติกรรมด้านความรู้ พฤติกรรมด้านเจตคติ และพฤติกรรมด้านการปฏิบัติ ซึ่งพฤติกรรมทั้ง ๓ ด้านนี้ วัยรุ่นแสดงออกมาได้หลายลักษณะสามารถแบ่งออกมาได้ ๓ ประเภท ดังนี้

๑) พฤติกรรมปกติ กล่าวคือเป็นพฤติกรรมที่วัยรุ่นแสดงออกตามบรรทัดฐานของสังคม ซึ่งผู้คนในสังคมนั้นยอมรับ

๒) พฤติกรรมไม่ปกติ กล่าวคือพฤติกรรมที่มนุษย์แสดงออกมาแตกต่างจากคนธรรมดาทั่วไป แต่สิ่งที่แสดงออกมานั้นไม่ผิดบรรทัดฐานของสังคม แต่มักอ่อนไหวต่อสิ่งที่ตัวเองเห็น เช่นกลัวความมืด กลัวงูทั้งที่งูตายแล้ว เป็นต้น

๓) พฤติกรรมเบี่ยงเบน กล่าวคือเป็นพฤติกรรมที่วัยรุ่นกระทำผิดไปจากบรรทัดฐานของสังคม ซึ่งอาจเนื่องมาจากความเห็นแก่ตัว หรือความผิดปกติของร่างกาย หรือด้วยสาเหตุอื่นๆ พฤติกรรมเบี่ยงเบนในวัยรุ่นอาจแสดงออกมาในรูปแบบต่างๆ เช่น ความเห็นแก่ตัวที่อาจเกิดจากความต้องการของวัยรุ่นเอง ความก้าวร้าว เช่นทำลายชีวิตผู้อื่น ทำลายสิ่งของเครื่องใช้ ทำลายชีวิตตัวเอง การหนีสังคม ยอมพ่ายแพ้ต่อชีวิต ไม่อยากคบค้าสมาคมกับผู้อื่น และการไม่ยอมรับต่อกติกาของสังคม เห็นว่าล้าสมัยหรือไม่ให้ความเป็นธรรม และบางครั้งวัยรุ่นก็สร้างบรรทัดฐานขึ้นมาใช้เอง หรือชักชวนให้ผู้อื่นใช้ร่วม^{๑๐๔}

๓.๒.๓ การเกิดทัศนคติและพฤติกรรมของวัยรุ่นไทย

การเกิดทัศนคติและพฤติกรรมวัยรุ่นของวัยรุ่นไทย มีปัจจัยร่วมอยู่ ๓ ปัจจัยด้วยกัน คือ ปัจจัยด้านสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ปัจจัยด้านจิตวิทยา และปัจจัยด้านพัฒนาการทางจริยธรรม

๑) ปัจจัยด้านสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมที่หล่อหลอม มาตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยรุ่น ได้แก่กลุ่มอ้างอิง หมายถึงบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อพฤติกรรมวัยรุ่น เช่นมารดา บิดา ญาติ เพื่อน ครู นักแสดง นักการเมือง เป็นต้น

๒) ปัจจัยด้านจิตวิทยา ที่ซับซ้อนมาตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยรุ่น ได้แก่ความต้องการและแรงจูงใจ ความต้องการมักจะแบ่งเป็นความต้องการที่จำเป็น และความต้องการที่ฟุ่มเฟือย ส่วนแรงจูงใจคือ การที่วัยรุ่นถูกชักนำให้ก่อปฏิกริยาไปในทิศทางใดทางหนึ่ง, บุคลิกภาพและแนวคิดส่วนตัว กล่าวคือวัยรุ่นที่มีลักษณะท่าทางเหมือนกัน มักจะมีลักษณะพฤติกรรมที่เหมือนกัน ส่วนแนวคิด

^{๑๐๓} มุกดา ศรียงค์ และคณะ, **จิตวิทยาทั่วไป**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๔), หน้า ๑๖๙.

^{๑๐๔} คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **มนุษย์กับสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๓๐.

ส่วนตัวจะส่งผลให้แต่ละวัยรุ่น มีแนวโน้มการแสดงพฤติกรรมเลียนแบบตามภาพลักษณ์ หรือ บุคลิกภาพที่สอดคล้องกับภาพลักษณ์ของตัวเอง, การรับรู้ คือกระบวนการที่วัยรุ่นตีความและรับรู้ข้อมูล ซึ่งกระบวนการดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ต้องมียอดประกอบ ๓ ประการ คือการรับตัวกระตุ้นเข้ามาในจิตใจ การประมวลความรู้สึก และการเข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้นจากสิ่งที่รับรู้, การเรียนรู้ เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของวัยรุ่น และเป็นผลของการผสมกันระหว่างการตั้งใจ ประสบการณ์ และแนวโน้มของพฤติกรรมที่เกิดขึ้นซ้ำๆ กันในการตอบสนองต่อสิ่งเร้าหรือสถานการณ์หนึ่ง, ทศนคติ คือความเชื่อและความรู้สึกของวัยรุ่นที่มีต่อสิ่งเร้าต่างๆ

๓) ปัจจัยด้านพัฒนาการทางจริยธรรม ที่พัฒนามาตั้งแต่วัยเตาะแตะจนถึงวัยรุ่น การพัฒนาทางด้านจริยธรรมถือเป็นส่วนหนึ่งของสติปัญญา วัยรุ่นจะมีพัฒนาการด้านทศนคติและพฤติกรรมอย่างกว้างๆ ตามคำอธิบาย ดังนี้

ช่วงอายุ ๑๐-๑๖ ปี ช่วงนี้วัยรุ่นรับเอาค่านิยมหลายอย่างทางจริยธรรมมาเป็นของตน วัยรุ่นพยายามเชื่อฟังกฎที่คนอื่นกำหนดมาให้ เช่น มารดา บิดา เพื่อน รัฐบาล เป็นต้น เพื่อให้บุคคลยอมรับตนและเห็นความดีของตน หรือเพื่อรักษาระเบียบของสังคม วัยรุ่นเข้าใจความคิดเห็นของผู้อื่น และนำมาพิจารณาอย่างจริงจัง ทศนคติและพฤติกรรมของวัยรุ่นในช่วงนี้มีลักษณะกว้างๆ ดังนี้

๑) ยึดหลักการทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ สิ่งที่ดีคือสิ่งที่ทำให้คนอื่นพอใจหรือยอมรับ วัยรุ่นจะตัดสินโดยดูที่เจตนา และเห็นว่าการเป็นคนดีเป็นสิ่งสำคัญ

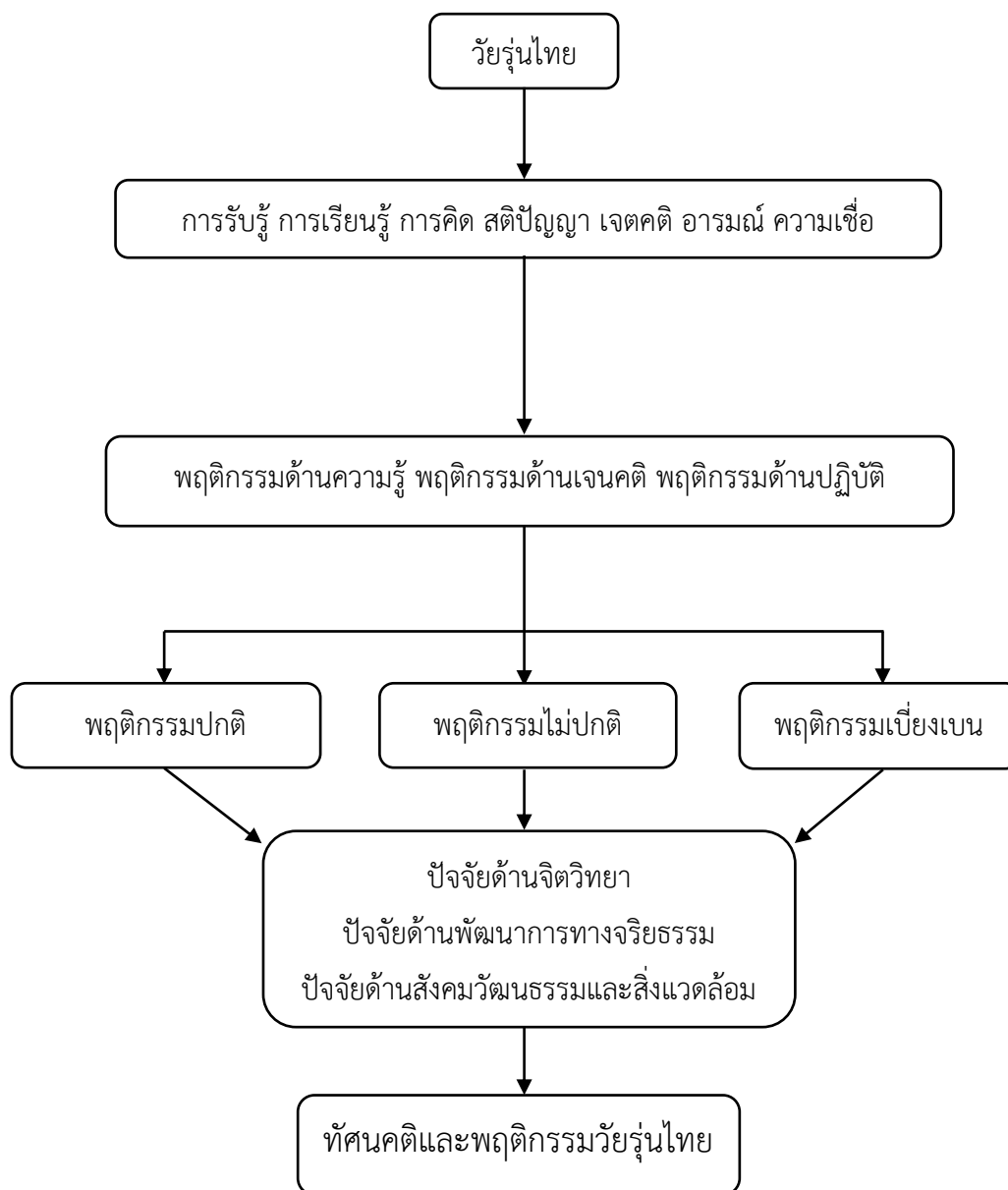
๒) ยึดหลักการทำตามหน้าที่ เคารพกฎหมาย ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบของศาสนา เหตุผลของการทำตามกฎเกณฑ์ คือ วัยรุ่นเชื่อว่ากฎและกฎหมายจะรักษาระเบียบของสังคมที่ควรคงไว้ได้ การทำหน้าที่ของตน การเคารพกฎหมายและระเบียบเป็นสิ่งที่มีความ

ช่วงอายุ ๑๖ ผู้ใหญ่ ช่วงนี้วัยรุ่นให้ความหมายของความถูกต้องในระดับที่เหนือไปกว่ากฎเกณฑ์ของกลุ่มทางสังคมหรือของผู้มีอำนาจ และเริ่มให้ความสนใจแก่มุมมองของบุคคลทุกคน ทศนคติและพฤติกรรมของวัยรุ่นในช่วงนี้มีลักษณะกว้างๆ ดังนี้

๑) ยึดหลักการควบคุมตนเอง บุคคลเข้าใจวัตถุประสงค์ของกฎหมายว่ามีเจตนาให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดี

๒) ยึดหลักอุดมคติสากล ในขั้นนี้วัยรุ่นให้ความหมายของความถูกต้องบนพื้นฐานของกฎเกณฑ์ที่ตนสร้างขึ้น ซึ่งกว้างและเป็นสากลในเชิงปฏิบัติ ไม่ใช่เพียงกฎเกณฑ์ที่ตนชอบ แต่เป็นกฎเกณฑ์ที่เคารพบุคคลทุกคน เคารพสิทธิของทุกคน ทุกศาสนา หรือผู้นำทางจริยธรรม^{๑๐๕}

^{๑๐๕} วิลาสลักษณ์ ชั่ววลี, “จริยธรรมในเด็กและเยาวชน”, วารสารพฤติกรรมศาสตร์, ปีที่ ๑๕ (ฉบับที่ ๑ กันยายน ๒๕๕๒) : ๑๙-๒๐.

: แผนภาพที่ ๓.๑ แสดงกรอบทัศนคติและพฤติกรรมวัยรุ่นไทย

วัยรุ่นเรียนรู้ถึงธรรมชาติอำนาจในสังคม พัฒนาการด้านทัศนคติและพฤติกรรมจะค่อยๆ พัฒนาอย่างต่อเนื่อง ตามระดับอายุและสภาพแวดล้อมทางสังคม และการเลี้ยงดูประกอบด้วย สาระสำคัญที่สรุปมีไว้ดังนี้

๑) การเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องศีลธรรม โดยได้รับอิทธิพลหรือได้รับการติดต่อจากบุคคล รวมทั้งการสังเกตพฤติกรรมของบุคคลอื่นอีกด้วย เช่นการพูดปด วัยรุ่นจะมีการพูดเพื่อรักษาภาพในสังคม (การโกหกเพื่อให้คนอื่นสบายใจ) ซึ่งลักษณะเช่นนี้จะทำให้วัยรุ่นเกิดความสับสน

๒) พัฒนาการทางด้านความสำนึก ความสำนึกเป็นแรงควบคุมภายในจิตใจของวัยรุ่น ประการหนึ่ง ซึ่งความสำนึกนี้จะประกอบด้วยลักษณะความรู้สำนึกและความละเอียดใจ (ทิริโอตตปปะ) ซึ่งสองลักษณะนี้จะทำให้วัยรุ่นเกิดความสำนึกในหน้าที่ของตน

๓) วินัยในตนเอง วัยรุ่นมีความต้องการในเรื่องของวินัยเช่นเดียวกับวัยเด็ก แต่วินัยของวัยรุ่นจะเป็นไปในลักษณะที่ว่าต้องการที่จะมีวินัย ด้วยการอธิบายกันด้วยเหตุผลมากกว่าเป็นการขู่บังคับ

ทัศนคติและพฤติกรรมก็คือประสบการณ์ ประสบการณ์หมายถึงการกระทำที่มีระยะเวลาและสภาพที่กำหนดมาให้หนึ่ง การจะทำความเข้าใจกับพฤติกรรมวัยรุ่น ต้องมีความเข้าใจเรื่องกระบวนการทำงานของประสบการณ์ พฤติกรรมวัยรุ่นนั้นจะรวมทั้งด้านความคิดและความรู้สึก เมื่อมีการรับรู้จึงเกิดการเรียนรู้ เกิดการคิดรวบรวมประมวลผลจาก สติปัญญา เจนคติ อารมณ์ และความเชื่อต่างๆ วัยรุ่นจะแสดงลักษณะพฤติกรรมออกมาเป็นพฤติกรรมปกติ และไม่ปกติ หรือกลายเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบนจากบรรทัดฐานของสังคม ดังนั้น ยิ่งเข้าใจประสบการณ์ของวัยรุ่น ในสังคมไทยปัจจุบันมากขึ้นเท่าไร ก็ยิ่งเข้าใจและสามารถอธิบายหรือคาดการณ์พฤติกรรมของวัยรุ่น ได้มากขึ้นเพียงนั้น เพื่อที่อาจจะขยายประสบการณ์ และปรับปรุงพฤติกรรมของวัยรุ่นให้เป็นไปในทิศทางที่สังคมคาดหวังได้

วัยรุ่นไทยในปัจจุบันมีพัฒนาการทางด้านความคิด สติปัญญาที่รวดเร็วขึ้น จากการรับรู้ในรูปแบบต่างๆ ด้วยสื่อที่ทันสมัยซึ่งความสามารถทางสติปัญญานี้ นำมาซึ่งการเรียนรู้ ความมีเหตุผล และการแก้ปัญหา ซึ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตในวัยผู้ใหญ่ จากพัฒนาการด้านต่างๆ ของวัยรุ่นที่กล่าวมาทำให้ทราบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลง เช่นอายุ เพศ ประสบการณ์ การอบรมเลี้ยงดู สิ่งแวดล้อมต่างๆ ปัจจัยด้านสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ปัจจัยด้านจิตวิทยา ปัจจัยด้านพัฒนาการทางจริยธรรม เป็นปัจจัยที่ทำให้วัยรุ่นมีการแสดงออกพฤติกรรมต่างๆ ออกมา คือ พฤติกรรมปกติ พฤติกรรมไม่ปกติ และพฤติกรรมเบี่ยงเบน ทั้งด้านบวกและลบ ส่วนปัญหาการแสดงพฤติกรรมของวัยรุ่นนั้น โดยทั่วไปแล้วปัญหาพฤติกรรมของวัยรุ่น มีลักษณะที่เกิดจากตัววัยรุ่นเองตามธรรมชาติของวัย หรือที่สังคมมองว่าเกิดจากวัยรุ่น และปัญหาที่เกิดจากพฤติกรรมต่อต้านของวัยรุ่นที่มีต่อสังคม ด้วยว่ามีความต่างระหว่างวัยรุ่นกับวัยผู้ใหญ่ จึงเกิดมาตรฐานทางความคิดที่ต่างกัน^{๑๐๖} ซึ่งเป็นประเด็นที่นำมาสนับสนุนและวิเคราะห์ เกี่ยวกับพฤติกรรมของวัยรุ่นที่สอดคล้องกับสภาพปัญหา การแสดงความกตัญญูกตเวทีของวัยรุ่นในสังคมไทยปัจจุบัน

^{๑๐๖} ภาณุวัฒน์ กองราช, “การศึกษาพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ของวัยรุ่นในประเทศไทย : กรณีศึกษา FACEBOOK”, วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, (วิทยาลัยนวัตกรรม : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๔), หน้า ๓๔-๓๕.

๓.๒.๔ ผลสำรวจทัศนคติและพฤติกรรมวัยรุ่นไทย

โครงการคนไทยมอนิเตอร์ ๒๕๕๗ เสียงเยาวชนไทย ได้เผยแพร่ข้อมูลอันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาวัยรุ่นที่มีคุณภาพให้กับประเทศไทย ผลจากการรับฟังเสียงที่สำคัญของวัยรุ่นจำนวน ๔,๐๐๐ คน ทั่วประเทศ เป็นเพศชายและเพศหญิงในสัดส่วนเท่ากันที่ร้อยละ ๕๐ เท่ากัน โดยกระจายช่วงอายุออกเป็น ๓ ช่วง ได้แก่ ๑๕-๑๗ ปี ๑๘-๒๐ ปี และ ๒๑-๒๔ ปี โดยวัยรุ่นทั้งหมด ๔,๐๐๐ คน ประกอบไปด้วยวัยรุ่นที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นร้อยละ ๗ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายร้อยละ ๓๐ ระดับปวช. ร้อยละ ๑๐ ปวส.หรืออนุปริญญาที่ร้อยละ ๖ และระดับปริญญาตรีที่ร้อยละ ๔๖ โดยสุ่มตัวอย่างแต่ละช่วงอายุที่ร้อยละ ๓๓.๓๓ เปอร์เซนต์เท่าๆ กัน โดยเก็บข้อมูลจากวัยรุ่นครอบคลุม ๒๑ จังหวัด ทั้งในกรุงเทพมหานคร และ ๖ ภูมิภาค ได้แก่ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคตะวันตก และภาคใต้ สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่สุ่มในแต่ละภูมิภาค ได้อาศัยหลักเกณฑ์การสุ่มตัวอย่างที่เป็นระบบตามสัดส่วนประชากรจริง และเป็นผู้ที่พำนักอาศัยอยู่ในจังหวัดนั้นๆ เป็นเวลาอย่างน้อย ๕ ปี และดำเนินการเก็บข้อมูลระหว่างวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๕๖ ถึงวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗^{๑๐๗}

ผลการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบครอบครัวของวัยรุ่นไทย พบว่าในปัจจุบันวัยรุ่นที่มีโอกาสได้เติบโตมาในครอบครัวขยายที่มีมารดาบิดา และปู่ ย่า ตา ยาย อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกันมีสัดส่วนที่ไม่สูงนักที่ร้อยละ ๒๘ เมื่อเปรียบเทียบกับรูปแบบของครอบครัวเดี่ยวที่ร้อยละ ๖๐ และถึงแม้วัยรุ่นบางส่วนมีโอกาสเติบโตมาในครอบครัวขยายที่มีมารดาบิดา และ ปู่ ย่า ตา ยาย อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกัน แต่เนื่องจากการพัฒนาขึ้นของเทคโนโลยี และสื่อดิจิทัลทำให้วัยรุ่นมีแนวโน้มใช้เวลาอยู่กับตัวเองสูงมาก และให้เวลากับมารดาบิดาและผู้สูงอายุในบ้านน้อย โดยจากผลการศึกษาเกี่ยวกับเวลาที่วัยรุ่นใช้ในการทำกิจกรรมร่วมกับบุคคลต่างๆ ในแต่ละวัน พบว่าวัยรุ่นได้ใช้เวลาทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนมากที่สุด ในขณะที่ใช้เวลาในการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับบุคคลในครอบครัวน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุที่โดยใช้เวลาเฉลี่ยเพียง ๔๕ นาที ในวันธรรมดาและ ๑ ชั่วโมง ๑๐ นาทีในวันหยุด^{๑๐๘}

ด้านการเลี้ยงดูวัยรุ่นทั่วประเทศที่ผ่านมาพบว่าวัยรุ่นร้อยละ ๖๘ เติบโตมาในครอบครัวที่เลี้ยงดูแบบแบบริักและเอาใจใส่ สิ่งที่น่าสนใจจากผลการศึกษาพบว่ามีครอบครัวจำนวนไม่น้อยที่มีแนวโน้มเลี้ยงดูวัยรุ่นในรูปแบบอื่นๆ โดยร้อยละ ๑๖ ใช้รูปแบบการเลี้ยงดูแบบควบคุมซึ่งเน้นการเชื่อฟังและทำตาม มารดาบิดาหรือผู้ปกครองจะเลี้ยงดูวัยรุ่นด้วยความเข้มงวดมีกฎระเบียบไม่ให้อิสระและไม่รับฟังเหตุผล ตลอดจนใช้การลงโทษเป็นเครื่องมือสำคัญในการกำหนดพฤติกรรม ในขณะที่ร้อยละ ๑๓ ใช้รูปแบบการเลี้ยงดูแบบตามใจ ซึ่งเป็นแนวทางการเลี้ยงดูที่เน้นให้อิสระแก่วัยรุ่นอย่าง

^{๑๐๗} รายงาน “คนไทย” มอนิเตอร์ ๒๕๕๗ : เสียงเยาวชนไทย (Youth Today), หน้า ๖๔.

^{๑๐๘} รายงาน “คนไทย” มอนิเตอร์ ๒๕๕๗ : เสียงเยาวชนไทย (Youth Today), หน้า ๓๔-๓๕.

เต็มที มารดาบิดา ผู้ปกครองมีพฤติกรรมยอมและตามใจวัยรุ่น โดยไม่มีการลงโทษและกำหนดกฎระเบียบใดๆ นอกจากนี้ ยังมีครอบครัวไทยที่ร้อยละ ๓ ที่ใช้การเลี้ยงดูแบบทอดทิ้งซึ่งเป็นแนวทางการเลี้ยงดูที่มารดาบิดา ผู้ปกครองไม่มีเวลาในการอบรมและสั่งสอนมักห่างเหินและเพิกเฉยต่อพฤติกรรมต่างๆ ของวัยรุ่น^{๑๐๙}

ผลการวิจัยของสุพรรณ โทวิจักษ์ชัยกุล พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลทำให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมก้าวร้าว คือการเลี้ยงดูของครอบครัว อิทธิพลการอบรมสั่งสอนของครู อาจารย์ อิทธิพลของเพื่อน อิทธิพลของการรับสื่อ และอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับมาก กลุ่มตัวอย่างในช่วงอายุ ๑๓-๑๕ ปี ได้รับอิทธิพลจากการเลี้ยงดูของครอบครัวมากที่สุด วัยรุ่นหญิงได้รับอิทธิพลจากการเลี้ยงดูของครอบครัวและอิทธิพลของสื่อมากกว่าชาย วัยรุ่นชายได้รับอิทธิพลจากการอบรมสั่งสอนของครู อาจารย์ อิทธิพลของเพื่อนและอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมมากกว่าหญิง^{๑๑๐}

รูปแบบการเลี้ยงดูของมารดาบิดาหรือผู้ปกครอง มีผลต่อการเกิดขึ้นของปัญหาต่างๆ ที่วัยรุ่นมีและเผชิญอยู่ในปัจจุบัน โดยจากผลการศึกษาพบว่ารูปแบบการเลี้ยงดูแบบรักและเอาใจใส่ส่งผลดีต่อวัยรุ่นมากที่สุด เพราะวัยรุ่นที่ได้รับการเลี้ยงดูในรูปแบบนี้มีแนวโน้มมีปัญหาในด้านต่างๆ น้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับวัยรุ่นที่ได้รับการเลี้ยงดูในรูปแบบอื่น ในขณะที่การเลี้ยงดูแบบควบคุมและการเลี้ยงดูแบบตามใจที่ยังมีอยู่มากในครอบครัวไทย มีแนวโน้มก่อให้เกิดปัญหาความเครียด หดหู่ ซึมเศร้า และความขัดแย้งในตัววัยรุ่นเองมาก นอกจากนี้ การเลี้ยงดูแบบทอดทิ้งถือเป็นรูปแบบการเลี้ยงดูวัยรุ่นที่มีแนวโน้มก่อให้เกิดปัญหากับวัยรุ่นมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับรูปแบบการเลี้ยงดูประเภทอื่นๆ^{๑๑๑}

เมื่อถามวัยรุ่นถึงปัญหาที่ทำให้เครียดและเป็นทุกข์ พบว่าทั้งสองเพศมีความเครียดและเป็นทุกข์จากปัญหาด้านการเรียนเป็นหลัก และรองลงมาคือปัญหาด้านการเงินเหมือนกัน แต่ปัญหาอื่นๆ ที่เหลือนี้วัยรุ่นชายจะมีปัญหาด้านการพนัน เพศสัมพันธ์ และยาเสพติดมากกว่าขณะที่เพศหญิงจะมีปัญหาด้านสุขภาพมากกว่า สำหรับสาเหตุของความเครียดและเป็นทุกข์ที่ประสบอยู่นั้น ร้อยละ ๓๑.๑ บอกว่าเกิดจากการกระทำของตัวเอง ขณะที่ร้อยละ ๑๗.๗ เกิดจากการกระทำของผู้อื่น และร้อยละ ๔๙.๙ เกิดจากการกระทำของทั้งตัวเองและผู้อื่นร่วมกัน

^{๑๐๙} รายงาน “คนไทย” มอนิเตอร์ ๒๕๕๗ : เสี่ยงเยาวชนไทย (Youth Today), หน้า ๓๒.

^{๑๑๐} สุพรรณ โทวิจักษ์ชัยกุล, พฤติกรรมก้าวร้าวของวัยรุ่นไทย, (เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑) [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.library.cmu.ac.th/rsc/?newsdetail.php&id=81> [๒๙ มิถุนายน ๒๕๕๘].

^{๑๑๑} รายงาน “คนไทย” มอนิเตอร์ ๒๕๕๗ : เสี่ยงเยาวชนไทย (Youth Today), หน้า ๓๓.

ในส่วนของวัยรุ่นที่บอกว่าสาเหตุแห่งความเครียดและเป็นทุกข์เกิดจากการกระทำของมารดาบิดา ให้อายละอายใจว่าเกิดจากการที่มารดาบิดาคาดหวังสูงเกินไปจนเกิดความกดดัน รองลงมา คือการไม่ยอมรับฟังความคิดเห็น ชอบดุด่าว่ากล่าวโดยไม่มีเหตุผล ไม่มีเวลาดูแลเอาใจใส่ เข้มงวดเกินไป ทะเลาะเบาะแว้งกันและทำร้ายร่างกาย ส่วนสาเหตุที่เกิดจากการกระทำของครู อาจารย์ ได้แก่ครูให้ทำงานและการบ้านที่เกินความสามารถของลูกศิษย์ รองลงมาได้แก่ กดดันให้เกิดการแข่งขันด้านการเรียนมากเกินไป ไม่ยุติธรรม ไม่รับฟังความคิดเห็น ชอบดุด่าว่าให้อับอาย และทำร้ายร่างกาย และอีกหนึ่งสาเหตุคือเกิดจากการกระทำของเพื่อน ได้แก่ ถูกกลั่นแกล้งล้อเลียน ไม่ยอมคบหาหรือให้เข้ากลุ่ม ชมเชยริตไถและทำร้ายร่างกาย ตามลำดับ^{๑๑๒}

จากการศึกษายังพบว่าวัยรุ่นเมื่อมีปัญหา ส่วนใหญ่ใช้เวลาอยู่กับตัวเองเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ หรือคิดหาทางออกด้วยตนเองซึ่งอาจนำไปสู่การตัดสินใจที่ผิดพลาดได้ สิ่งที่วัยรุ่นทำเมื่อมีปัญหาคืออยู่กับตัวเอง ทำกิจกรรมต่างๆ เช่น ฟังเพลง เล่นเกม เล่น Facebook ออกกำลังกาย ดูทีวี นอนหลับ อ่านหนังสือ เป็นต้น ๔๕% ปรึกษาเพื่อนหรือแฟน ๓๘% ปรึกษามารดาบิดาหรือครอบครัว ๓๔% ปรึกษาอาจารย์ ๔%^{๑๑๓} บุคคลที่มีอิทธิพลในการปลูกฝังและเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับวัยรุ่นส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับวัยรุ่นนั่นเอง ซึ่งได้แก่บุคคลในครอบครัวโดยเฉพาะอย่างยิ่งมารดาบิดา และครูอาจารย์^{๑๑๔}

นอกจากนี้ จากการศึกษายังพบว่าความเข้าใจและการตีความความหมายของ ความดีของวัยรุ่นยังจำกัดอยู่กับเรื่องของน้ำใจ แต่ยังไม่ใช่การยึดมั่นในการทำสิ่งที่ถูกต้องมากนัก โดยวัยรุ่นส่วนใหญ่ที่ร้อยละ ๕๓ ตีความความดีเป็นเรื่องของน้ำใจและความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ร้อยละ ๒๘ เป็นเรื่องของความซื่อสัตย์สุจริต ร้อยละ ๑๗ เป็นเรื่องของการไม่ทำให้ครอบครัว/คนอื่นเดือดร้อน และร้อยละ ๑๓ เป็นเรื่องของการมองโลกในแง่ดี^{๑๑๕}

^{๑๑๒} สุนิสา ประวิชัย, ผศ., *เจาะใจวัยรุ่นผ่านผลโพลล์*, สถาบันวิจัยมหาวิทยาลัยกรุงเทพ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.research.bu.ac.th/extra/article018.html> [๑ มิถุนายน ๒๕๕๘].

^{๑๑๓} รายงาน “คนไทย” มอนิเตอร์ ๒๕๕๗ : เสียงเยาวชนไทย (Youth Today), หน้า ๓๖.

^{๑๑๔} รายงาน “คนไทย” มอนิเตอร์ ๒๕๕๗ : เสียงเยาวชนไทย (Youth Today), หน้า ๕๐.

^{๑๑๕} รายงาน “คนไทย” มอนิเตอร์ ๒๕๕๗ : เสียงเยาวชนไทย (Youth Today), หน้า ๔๓.

มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่	๕๓%
ให้เป็นคนซื่อสัตย์สุจริต	๒๘%
ไม่ทำให้ครอบครัว/คนอื่นเดือดร้อน	๒๗%
มองโลกในแง่ดี	๑๓%
มีศีลธรรม/รู้ผิดชอบชั่วดี	๙%
ให้รู้จักบุญ/รู้คุณคน	๘%
มีความรับผิดชอบ เอาใจใส่/ทำหน้าที่ของตัวเอง	๗%
มีความขยัน	๕%
มีมารยาท/สัมมาคารวะ	๕%
ไม่พูดโกหก	๔%
การอยู่ร่วมกันกับคนอื่นได้	๔%
มีน้ำอดน้ำทน อดทนต่อความลำบาก	๓%
การให้อภัยคนอื่น	๓%
มีระเบียบ มีวินัย	๓%
เชื่อฟังคำสั่งสอน ไม่ดื้อ	๒%
ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด	๒%
รู้จักเสียสละ	๒%
เคารพกฎหมาย	๒%
(ฐาน) วัยรุ่น/คน	(๔,๐๐๐)

: ตาราง ๓.๒ แสดงนิยามความดี

จากข้อมูลข้างต้นความรู้คุณกตัญญูทเวทีของวัยรุ่นในสังคมไทยอยู่ในเปอร์เซ็นต์หรือระดับที่น่าสนใจอย่างยิ่ง ความเข้าใจเกี่ยวกับความดีที่วัยรุ่นเข้าใจนั้น นิยามความหมายไว้เพียงเป็นเรื่องของน้ำใจ แต่ยังไม่ใช่การยึดมั่นในการทำสิ่งที่ถูกต้องมากนัก ซึ่งนิยามความดีดังกล่าวนี้แคบมากค่อนข้างจำกัด และยังไม่ได้มีมิติอื่นๆ ที่มีความสำคัญเข้ามาเป็นส่วนประกอบมากนัก^{๑๑๖} มุมมองของวัยรุ่น พบว่าคุณลักษณะหลักที่วัยรุ่นเห็นว่ามีสำคัญต่อการประสบความสำเร็จในชีวิต ได้แก่

^{๑๑๖} รายงาน “คนไทย” มอนิเตอร์ ๒๕๕๗ : เสี่ยงเยาวชนไทย (Youth Today), หน้า ๔๓.

ความอดทน ความขยัน และความมุ่งมั่น ซึ่งอาจยังขาดมิติในด้านของความดี และคุณธรรม จริยธรรม^{๑๑๗}

จากความเข้าใจที่ยังไม่ครบถ้วนของวัยรุ่น เกี่ยวกับนิยามหรือความหมายของความดีนั้น นับว่าน่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง เพราะความรู้ความเข้าใจในนิยามความหมายของบัญญัติศัพท์หรือสมมติบัญญัติในทางพระพุทธศาสนาที่สังคมยอมรับนั้น มีผลต่อพัฒนาการการเรียนรู้ การเรียนรู้ การคิด สติปัญญา เจนคติ อารมณ์ และความเชื่อ หรือองค์ประกอบพฤติกรรมนั่นเอง ซึ่งส่งผลต่อการแสดง พฤติกรรมของบุคคลหรือวัยรุ่นในการปฏิสัมพันธ์กับบุคคล ไม่ว่าจะเป็นภายในครอบครัวคือมารดา บิดา มาสู่สังคมภายนอกกับบุคคลที่แวดล้อมเกี่ยวข้อง เช่นครูอาจารย์ เพื่อนเรียน เพื่อนในชุมชน และ สิ่งแวดล้อมรอบข้าง เช่นต้นไม้ สัตว์ วัตถุสิ่งของ ฯลฯ ดังนั้นการรู้และเข้าใจถึงความหมายของคำว่า ความดีนั้น ส่งผลถึงการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องตามทางพระพุทธศาสนาด้วย

ในประเด็นเรื่องนิยามของความดีนี้ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) กล่าวว่าไว้ว่าการ กระทำอย่างเดียวกัน สังคมหนึ่งๆ บัญญัติให้สมาชิกต้องกระทำหรือไม่กระทำ บางศาสนาบัญญัติว่าฆ่า สัตว์ที่เป็นอาหารไม่บาป บางศาสนาสอนว่าการเบียดเบียนสิ่งมีชีวิตไม่ว่าสิ่งนั้น ความดีบางอย่างสังคม หนึ่งสังคมหนึ่งสมัยหนึ่งว่าดี อีกถิ่นหนึ่งหรือสมัยอื่นว่าไม่ดี การกระทำอย่างเดียวกันสังคมหนึ่งว่าดี อีกสังคมหนึ่งว่าไม่ดี^{๑๑๘} สิ่งซึ่งสังคมบัญญัติขึ้นนั้นก็เพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งของสังคมเอง เพื่อให้บุคคลทั้งหลายในสังคมนั้นอยู่รวมกันด้วยดี มีความสงบสุขเป็นลักษณะข้อตกลงหรือพันธะ ระหว่างกันเกิดเป็นค่านิยม ประเพณี ธรรมเนียมประพฤติปฏิบัติตลอดจนข้อกฎหมาย ดีหรือชั่ว^{๑๑๙} เช่น วัฒนธรรมบางอย่างของทางประเทศตะวันตก เมื่อเปรียบเทียบกับฝั่งประเทศตะวันออกแล้ว สังคมหนึ่งบอกดีกระทำได้อีกสังคมหนึ่งบอกไม่ดีไม่สมควรกระทำ เช่น การกอดจูบกันของวัฒนธรรม ตะวันตก ในสังคมตะวันออกบอกว่าการกระทำดังกล่าวไม่เหมาะสม เป็นต้น

นิยามของความดีนั้นเป็นสมมติบัญญัติของสังคม ซึ่งสังคมให้การยอมรับพฤติกรรมในการ ประพฤติปฏิบัติของบุคคลในสิ่งที่ควรปฏิบัติ มีความเหมาะสมและเป็นที่ยอมรับหรือยอมรับของส่วนรวม ซึ่งรับรองว่าเป็นสิ่งที่กระทำได้ เพื่อความสันติสุขและความสงบเรียบร้อยโดยรวมของสังคม ดังนั้นใน สังคมไทยพระพุทธศาสนาจึงเป็นระบบหนึ่ง ในการจัดระเบียบของจริยธรรมให้สอดคล้องต่อการตัดสินใจ ปฏิบัติ สามารถใช้เหตุผลวิเคราะห์ ดี-ชั่ว ถูก-ผิด ควร-ไม่ควร ได้หลายทางตามสภาพเหตุการณ์ แวดล้อม

^{๑๑๗} รายงาน “คนไทย” มอนิเตอร์ ๒๕๕๗ : เสียงเยาวชนไทย (Youth Today), หน้า ๔๒.

^{๑๑๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑๗๒.

^{๑๑๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ**, หน้า ๑๗๓.

พระพุทธองค์ตรัสสอนการพิจารณาความดี ความชั่วไว้ในกาลามสูตร^{๑๒๐} คือใช้หลักการ ฟังรู้ด้วยตนเองว่าการกระทำความดีนั้นจะต้องมีองค์ประกอบเหล่านี้ ๑) สิ่งเหล่านี้เป็นกุศลหรืออกุศล ๒) สิ่งเหล่านี้เป็นคุณหรือโทษ ๓) สิ่งเหล่านี้เป็นประโยชน์หรือมิใช่ประโยชน์ ๔) สิ่งเหล่านี้วิญญูชน สรรเสริญหรือติเตียน หลังจากพิจารณาตามหลักนี้แล้ว จึงพิจารณาว่าควรละเว้น หรือถือปฏิบัติ ตามนั้น จากหลักกาลามสูตรก็จะได้นิยามความหมายของคำว่า ความดี ดังนี้ ความดีหรือการทำความ ดีนั้นต้องเป็นกุศลประกอบไปด้วยคุณและประโยชน์ซึ่งวิญญูชนสรรเสริญ^{๑๒๑} ตามหลัก พระพุทธศาสนาถือว่าการกระทำคำพูด หรือความคิดที่เป็นไปเพื่อไม่เบียดเบียนตนและผู้อื่นให้ เดือดร้อนและมีประโยชน์ถือว่าเป็นความดี ที่ตรงกันข้ามเป็นความชั่ว ที่กล่าวมานี้เป็นหลักกว้างๆ อาจมีข้อปลีกย่อยอื่นๆ อีกที่จะต้องทำความเข้าใจพิเศษอีกมากมาย^{๑๒๒}

เมื่อมีปัญหาที่จะต้องวินิจฉัย ตัดสินข้อบัญญัติเกี่ยวกับความดีและความชั่วน่าจะพิจารณา เป็น ๒ ชั้นคือ พิจารณาในแง่สังคมนิยมนำข้อบัญญัตินั้นเป็นไปเพื่อผลดี เช่น ช่วยให้เกิดประโยชน์สุข แก่สังคมหรือไม่ชั้นหนึ่ง แล้วพิจารณาในแง่ของกรรมนิยามว่าบัญญัตินั้นเป็นกุศลหรือไม่ คือเกื้อกูลต่อ ชีวิตจิตใจหรือไม่ อีกชั้นหนึ่ง^{๑๒๓} เกณฑ์วินิจฉัยกรรมดีและกรรมชั่วให้ถือเอาเจตนาเป็นหลักตัดสินว่า เป็นกรรมหรือไม่ และในแง่ที่ว่ากรรมนั้นดีหรือชั่ว ให้พิจารณาตามเกณฑ์หลัก คือ การตัดสินด้วยความ เป็นกุศลหรือเป็นอกุศล โดย

๑) พิจารณามูลเหตุว่า เป็นเจตนาที่เกิดจากกุศลมูล คือ อโลภะ อโทสะ อโมหะ หรือเกิด จากอกุศลมูลคือ โลภะ โทสะ โมหะ เนื่องจากพระพุทธศาสนาเชื่อว่าสิ่งที่เป็นต้นเหตุ หรือแรงผลักดัน ที่ทำให้บุคคลทำกรรมต่างๆ มีอยู่ ๒ ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายแรกคือกุศลมูล (รากเหง้าของความดี) ฝ่ายที่สอง คือ อกุศลมูล (รากเหง้าของความชั่ว) ถ้าการกระทำนั้นเป็นไปโดยแรงผลักดันฝ่ายดีหรือกุศลมูล (ได้แก่ ความไม่โลภ ความไม่โกรธ ความไม่หลง) การกระทำนั้นถือว่าเป็นการทำความดี แต่ถ้า เป็นไปโดยแรงผลักดันฝ่ายชั่วหรืออกุศลมูล (ได้แก่ ความโลภ ความโกรธ ความหลง) การกระทำนั้น ถือว่าเป็นการกระทำชั่ว ผลที่ได้รับก็คือความเสียหาย ทุกข์ และโทษ

^{๑๒๐} อภ.ติก. (ไทย) ๒๐/๖๖/๒๕๘.

^{๑๒๑} บุคคลผู้รู้ดีรู้ชอบตามปกติ, ผู้สามารถรู้ธรรมของพระพุทธเจ้าได้ เพราะฉลาดในการคิด คิดอย่าง ถูกวิธี ถูกระบบ พิจารณาไตร่ตรองรอบคอบ แล้วสามารถแยกแยะผิดถูก ชั่วดี ควรไม่ควร เหมาะไม่เหมาะสมได้อย่าง ถูกต้องแจ่มแจ้ง เป็นต้น

^{๑๒๒} วศิน อินทสระ, *ความดีและอานุภาพของความดี*, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์สุภา, ๒๕๕๕), หน้า ๑๔.

^{๑๒๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), *พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑๗๘.

๒) พิจารณาตามสภาวะ ว่าเกื้อกูลแก่ชีวิตจิตใจหรือไม่ ทำให้จิตสบายไร้โรค ปลอดโปร่ง ผ่องใส สมบูรณ์หรือไม่ ส่งเสริมหรือบั่นรอนคุณภาพและสมรรถภาพของจิต ช่วยให้กุศล (สภาพที่เกื้อกูล) ทั้งหลายเจริญงอกงามขึ้น อกุศลธรรมทั้งหลายลดน้อยลง หรือทำให้กุศลธรรมลดน้อยลง อกุศลธรรมทั้งหลายเจริญงอกงาม ตลอดจนมีผลต่อบุคลิกภาพอย่างไร

นอกเหนือจากเกณฑ์หลักดังกล่าวในข้างต้น ยังมีเกณฑ์ร่วม เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจตัดสินความดีความชั่ว ดังนี้

๑) ไข่มโนธรรม คือความรู้สึกลึกซึ้งของตัวดีของตนเองพิจารณาว่า การที่กระทำนั้น ตนเองดีเสียตนเองได้หรือไม่ เสียความเคารพตนเองหรือไม่

๒) พิจารณาการยอมรับของวิญญูชน หรือนักปราชญ์หรือบัณฑิตชนว่าเป็นสิ่งที่วิญญูชนยอมรับหรือไม่ ชื่นชมสรรเสริญ หรือตำหนิติเตียน

๓) พิจารณาลักษณะและผลของการกระทำทั้งต่อตนเองและผู้อื่นว่า เป็นการเบียดเบียนตนเอง เบียดเบียนผู้อื่น ทำตนเองหรือผู้อื่นให้เดือดร้อนหรือไม่ และเป็นไปเพื่อประโยชน์สุข หรือเป็นไปเพื่อทุกข์ ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น^{๑๒๔}

๓.๓ สภาพปัญหาที่มีผลต่อการแสดงความกตัญญูทเวทียของวัยรุ่นในสังคมไทยปัจจุบัน

รูปแบบการเลี้ยงดูวัยรุ่นมีผลต่อการเกิดขึ้นของปัญหาต่างๆ รูปแบบการเลี้ยงดูแบบรักและเอาใจใส่ส่งผลดีต่อวัยรุ่นมากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับวัยรุ่นที่ได้รับการเลี้ยงดูในรูปแบบอื่น ในขณะที่การเลี้ยงดูแบบควบคุมและการเลี้ยงดูแบบตามใจ มีแนวโน้มก่อให้เกิดปัญหาความเครียด หดหู่ ซึมเศร้า และความขัดแย้งในตัวเองมาก นอกจากนี้ การเลี้ยงดูแบบทอดทิ้ง ถือเป็นรูปแบบการเลี้ยงดูที่มีแนวโน้มก่อให้เกิดปัญหากับวัยรุ่นมากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับรูปแบบการเลี้ยงดูประเภทอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาความขัดแย้งในสังคม ความรุนแรงในครอบครัว การติดการพนันและสารเสพติด^{๑๒๕}

ด้วยแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบครอบครัวของวัยรุ่นไทย ปัจจุบันวัยรุ่นที่มีโอกาสได้เติบโตมาในครอบครัวขยายที่ร้อยละ ๒๘ รูปแบบของครอบครัวเดี่ยวที่ร้อยละ ๖๐ และถึงแม้วัยรุ่นบางส่วนมีโอกาสเติบโตมาในครอบครัวขยายที่มีมารดาบิดา และปู่ ย่า ตา ยาย อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกัน แต่เนื่องจากการพัฒนาขึ้นของเทคโนโลยีและสื่อดิจิทัลทำให้วัยรุ่นมีแนวโน้มใช้เวลาอยู่

^{๑๒๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ, หน้า ๑๗๙.

^{๑๒๕} รายงาน “คนไทย” มอเนเตอร์ ๒๕๕๗ : เสียงเยาวชนไทย (Youth Today), หน้า ๓๓.

กับตัวเองสูงมาก และให้เวลากับมารดาบิดา ผู้สูงอายุในบ้านน้อย และเนื่องจากสังคมที่เปิดกว้างมากขึ้น ส่งผลให้ทัศนคติและพฤติกรรมต่างๆ ของวัยรุ่นมีความเปลี่ยนแปลงไป

ประเด็นที่ต้องพิจารณาต่อคือเรื่องความดีในมุมมองของวัยรุ่น จากการศึกษายังพบว่าความเข้าใจและการตีความความหมายของ ความดี ของวัยรุ่นยังจำกัดอยู่กับเรื่องของน้ำใจ และยังไม่ใช่วิธีการยึดมั่นในการทำสิ่งที่ถูกต้องมากนัก โดยวัยรุ่นส่วนใหญ่ที่ร้อยละ ๕๓ ตีความความดีเป็นเรื่องของน้ำใจและความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ร้อยละ ๒๘ เป็นเรื่องของความซื่อสัตย์สุจริต ร้อยละ ๑๗ เป็นเรื่องของการไม่ทำให้ครอบครัวหรือผู้อื่นเดือดร้อน และร้อยละ ๑๓ การมองโลกในแง่ดี^{๑๒๖}

สิ่งที่เข้ามามีบทบาทสำคัญและมีอิทธิพลต่อทัศนคติและพฤติกรรมของวัยรุ่น คือ สื่อดิจิทัล/สื่อออนไลน์ ซึ่งเข้ามามีบทบาทสำคัญเหนือสื่อในรูปแบบเดิม สมาร์ทโฟนกลายเป็นปัจจัยในการดำเนินชีวิตที่สำคัญอันดับต้นๆ ของวัยรุ่น โดยจากผลการศึกษาพบว่าสมาร์โฟนเป็นอุปกรณ์ที่มีบทบาทสำคัญมากที่สุด วัยรุ่นในสัดส่วนที่สูงถึงร้อยละ ๘๒ ที่ใช้สมาร์โฟนเพื่อเชื่อมต่อตนเองเข้าสู่สังคมออนไลน์ เว็บไซต์ต่างๆ ในขณะที่มีวัยรุ่นที่เพียงร้อยละ ๖๑ ที่เข้าสู่สังคมออนไลน์ เว็บไซต์ต่างๆ ผ่านคอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต ปัจจุบันวัยรุ่นไทยได้ใช้สื่อดิจิทัล สื่อออนไลน์เป็นเครื่องมือในการสร้างปฏิสัมพันธ์และสร้างเครือข่ายในสังคมเป็นหลัก ทำให้การปฏิสัมพันธ์แบบตัวต่อตัวลดลง ทั้งภายในครอบครัวและบุคคลภายนอก ข้อควรพิจารณาคือบทบาทที่ทวีความสำคัญของสื่อดิจิทัล สื่อออนไลน์ได้นำพาวัยรุ่นเข้าสู่การดำเนินชีวิตในสังคมเสมือน ที่มีการแต่งเติมสีสันด้วยความคิด ความเชื่อ และอคติของผู้แสดงความคิดเห็น ซึ่งอาจมีผลทำให้ทัศนคติในการดำเนินชีวิตและการแยกแยะสิ่งผิด-ถูกของวัยรุ่นในสังคมจริงเปลี่ยนแปลงไปได้

ทุกสังคมย่อมมีปัญหาไม่มากก็น้อยตามเหตุปัจจัยแห่งสภาพปัญหา เมื่อบุคคลจำเป็นต้องอยู่ร่วมกัน มีความสัมพันธ์กัน ดังนั้นการที่จะต้องรู้สิทธิหน้าที่ แนวทางปฏิบัติในอันที่จะแสดงต่อกันจึงเป็นสิ่งสำคัญ ปัญหาสังคมคือสภาวะการณ์ที่เลวร้าย ไม่สอดคล้องกับค่านิยม เป็นไปในทางไม่ดีไม่พึงปรารถนาเบี่ยงเบนไปจากภาวะปกติและบรรทัดฐานของสังคม มีผลกระทบต่อบุคคลจำนวนมากพอสมควร คุณค่าและก่ออันตรายเสียหายแก่สังคม^{๑๒๗}

^{๑๒๖} รายงาน “คนไทย” มอนิเตอร์ ๒๕๕๗ : เสียงเยาวชนไทย (Youth Today), หน้า ๔๓.

^{๑๒๗} โกศล วงศ์สวรรค์ และรองศาสตราจารย์สถิต วงศ์สวรรค์, ปัญหาสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท รวมสาสน์ (๑๙๙๗) จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๑๘.

๓.๔ สาเหตุของปัญหาที่มีผลต่อการแสดงความกตัญญูทเวทียของวัยรุ่นในสังคมไทยปัจจุบัน

สภาพปัญหาการแสดงความกตัญญูทเวทียของวัยรุ่นในสังคมไทยปัจจุบัน ที่มีสาเหตุเกิดจากสภาพครอบครัวและการเลี้ยงดู วัยของวัยรุ่น ความเข้าใจที่ไม่เพียงพอในนิยามความดี จริยธรรม ศีลธรรมหลักการทางพระพุทธศาสนา และอิทธิพลจากสื่อออนไลน์ทำให้เกิดการเลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม การเลี้ยงดูแบบทอดทิ้งละเลยพฤติกรรมของวัยรุ่น ทำให้เกิดปัญหาความประพฤติของวัยรุ่นที่ขาดการไตร่ตรอง ขาดสติยั้งคิด ด้วยวัยวุฒิที่ยังขาดประสบการณ์ เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง พฤติกรรมการขาดความกตัญญูทเวทียของวัยรุ่นปรากฏผ่านสื่อต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ โทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต มีให้เห็นอย่างต่อเนื่องหลากหลายกรณีศึกษา ดังนี้

๓.๔.๑ การขาดการไตร่ตรอง ก่อความรุนแรง

ความรุนแรง หมายถึงการกระทำที่มีหรือสื่อว่ามีเจตนา ที่จะกระทำให้บุคคลอื่นหรือกลุ่มบุคคลอื่นได้รับบาดเจ็บ การบาดเจ็บนี้อาจเนื่องมาจากการทำร้ายร่างกายและจิตใจ ตั้งแต่เล็กน้อยไปจนถึงขั้นเสียชีวิตได้ บทบาทของวัยรุ่นในความรุนแรงนั้น อาจจะเป็นทั้งผู้กระทำและถูกกระทำ ซึ่งขึ้นอยู่กับโอกาสปัจจัยสิ่งแวดล้อม ฯลฯ ตัวอย่างเหตุการณ์ที่ปรากฏผ่านสื่อ เกี่ยวกับการความรุนแรงในครอบครัว รายแรก “บุตรชายคนโตรับสารภาพฆาตกรรมมารดาบิดาและน้อง อ่างกุดตันเรื่องเรียน ผิดสัญญาไม่ซื้อรถให้” รายล่าสุดต่างกันเพียงช่วงเวลา มีการวางแผนและใช้วิธีการที่รุนแรงในการจัดการกับปัญหา นับเป็นความรุนแรงที่เหมือนกัน เกิดขึ้นกับครอบครัว “หอมชง” ฆาตกรรมยกครัวจากการจ้างวานของบุตรชายคนเล็ก หวังฮุบมรดกอ้างมารดาบิดาไม่รัก” รวม ๒ ครอบครัว ๖ ชีวิต^{๑๒๘}

จากข่าวจะเห็นได้ว่าความกดดัน ความเครียดในเรื่องของการศึกษา ร่วมกับการขาดความรัก ความอบอุ่น และความเข้าใจในครอบครัว ได้มีอิทธิพลส่งผลการแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรงจนถึงขั้นร้ายแรง คือก่อเหตุฆาตกรรม ไม่ว่าผู้กระทำจะลงมือทำด้วยตนเองหรือใช้จ้างวานให้ผู้อื่นกระทำแทน ถือว่าเป็นการกระทำโดยไตร่ตรองไว้ก่อน ซึ่งเกิดมาจากความกดดันและความเครียดที่สะสมมาเป็นระยะเวลายาวนาน วัยรุ่นไม่มีที่ระบายหรือที่ปรึกษาหาทางออก จนระเบิดออกมาเป็นพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

๓.๔.๒ การขาดการไตร่ตรอง ติดการพนัน

การพนันเป็นการเล่นชนิดหนึ่งๆ โดยใช้เงินหรือสิ่งอื่นใด ด้วยการเสี่ยงโชค การพนันเป็นเกมที่ยั่วให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกได้มาก ไม่ว่าผู้เล่นจะอยู่ในสถานการณ์ที่ได้หรือเสีย ดังนั้น วัยรุ่นจึง

^{๑๒๘} โมนัย พจน์, วันจันทร์ ที่ ๗ เมษายน ๒๕๕๗, ความรุนแรงในครอบครัว: ความตายของ พ่อ แม่ พี่ น้อง ๖ ศพ ๒ ครอบครัว, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.oknation.net/blog/Bansuan/2014/04/07/entry-1> [๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๗].

เป็นช่วงวัยที่มีความเสี่ยงสูงมากที่จะติดการพนันได้ง่าย และถอนตัวได้ยาก โดยจากผลสำรวจระบุว่า ร้อยละ ๑๒ มีพฤติกรรมเล่นการพนัน^{๑๒๙} สาเหตุที่วัยรุ่นติดการพนันได้ง่ายมีหลายสาเหตุ เช่น จากสื่อออนไลน์ที่มีโฆษณามากมายบนโลกอินเทอร์เน็ต เพียงแค่คลิกก็สามารถเข้าไปใช้บริการได้อย่างง่ายดาย, กลุ่มเพื่อน โดยเพื่อนเป็นคนแนะนำให้เล่น และวัยรุ่นมีแนวคิดลองเล่นดูดีกว่า, ร้อนเงิน หรือมีความต้องการวัตถุตามสมัยนิยมสูง, ปัญหาครอบครัวเกิดจากการที่ต้องการประชด หนีออกนอกบ้าน และหาเงินใช้เอง วัยรุ่นหาทางออกด้วยการไปเล่นพนันทำให้ติดหนี้ เป็นต้น

๓.๔.๓ การขาดการไตร่ตรอง ตติยาเสพติด

สาเหตุใหญ่ของการเริ่มเข้าไปใช้ยาเสพติดของวัยรุ่น ยังเป็นเรื่องของความอยากรลอง ร่วมกับอีกปัญหาหนึ่งคือการตามเพื่อน ความจริงแล้วเป็นเรื่องปกติของวัยรุ่นไม่ว่าจะในยุคใดสมัยใด ที่จะสนใจเพื่อน อยากจะลอง อยากจะเป็นอย่างคนนั้นคนนี้ หรืออยากจะทำอย่างที่เพื่อนทำ จนกระทั่งกลายมาเป็นแพชั่น ปัจจุบันมีวัยรุ่นบางคนหันเข้าไปหายาเสพติดเพียงเพราะรู้สึกว้าเหว่ๆ เขาก็ทำกันเป็นเรื่องธรรมดา ไม่เห็นจะแปลกอะไร ถ้าถามว่ารู้โทษของยาเสพติดไหม วัยรุ่นก็รู้แต่เพียงเพราะอยากที่จะตามเพื่อนๆ ไป ทำให้ตัดสินใจผิดพลาด กลายเป็นเหยื่อของสารเสพติด โดยจากผลสำรวจพบว่าวัยรุ่นร้อยละ ๓ เคยทดลองสารเสพติด^{๑๓๐}

อีกหนึ่งปัจจัยที่มีส่วนสำคัญ ทำให้วัยรุ่นบางคนทดลองเสพแล้ว เกิดการเสพติด คือภาวะทางอารมณ์ การที่วัยรุ่นไม่มีความสุข ทุกข์ใจจากปัญหาต่างๆ รอบตัว เช่น ความคาดหวังเรื่องการเรียน เรื่องในครอบครัวที่มารดาบิดาลี้นแบบทอดทิ้ง ทำให้วัยรุ่นรู้สึกไม่มีความสุข ความกลัดกลุ้มใจ ทุกข์ใจ ทำให้วัยรุ่นจมอยู่กับยาเสพติด อีกหนึ่งกรณีคือวัยรุ่นบางคนอาจลองด้วยความตั้งใจ เพราะรู้สึกว้าเหว่ๆ ในชีวิตที่ไม่มีความสุขนั้น มีบางสิ่งบางอย่างที่ทำให้มีความสุขกับเขาได้ ทำให้เขาลืมความทุกข์ต่างๆ เหล่านี้ไปได้ แม้เป็นเพียงชั่วคราว ในกรณีนี้วัยรุ่นจะใช้ยาเสพติดหรือทุกข์ใจ และเมื่อมีความถี่ในการใช้บ่อยครั้งมากขึ้นก็จะกลายเป็นการเสพติดในที่สุด

๓.๔.๔ การขาดการไตร่ตรอง ติดสื่ออินเทอร์เน็ต

ปัจจุบันพบว่าสิ่งที่เข้ามามีบทบาทสำคัญ และมีอิทธิพลต่อทัศนคติและพฤติกรรมของวัยรุ่น คือสื่อดิจิทัล สื่อออนไลน์ ซึ่งเข้ามามีบทบาทสำคัญเหนือสื่อในรูปแบบเดิม โดยจากผลการศึกษาเกี่ยวกับการใช้เวลาในการทำกิจกรรมต่างๆ ของวัยรุ่นใน ๑ วัน ด้วยวิธีการให้วัยรุ่นบอกเล่าถึงกิจกรรมต่างๆ ที่ตนเองได้ทำภายในวันก่อนหน้าวันที่ให้สัมภาษณ์ และระบุระยะเวลาที่ใช้จริงสำหรับแต่ละกิจกรรม พบว่าวัยรุ่นได้ใช้เวลาเฉลี่ยร้อยละ ๒๔.๙ ของเวลาที่ใช้ไปในการทำกิจกรรมต่างๆ ระหว่างวันหรืออย่างน้อย ๔ ชั่วโมงต่อวันเพื่อทำกิจกรรมผ่านสื่อดิจิทัล สื่อออนไลน์ ได้แก่การ

^{๑๒๙} รายงาน “คนไทย” มอนิเตอร์ ๒๕๕๗ : เสียงเยาวชนไทย (Youth Today), หน้า ๔๔.

^{๑๓๐} รายงาน “คนไทย” มอนิเตอร์ ๒๕๕๗ : เสียงเยาวชนไทย (Youth Today), หน้า ๔๔.

พูดคุย อ่านข่าวสารผ่านแอปพลิเคชันสังคมออนไลน์ การเล่นเกมคอมพิวเตอร์ เกมออนไลน์ เกมในโทรศัพท์มือถือ และการเล่นอินเทอร์เน็ต อ่านข้อมูลข่าวสารผ่านเว็บไซต์ โดยการใช้เวลาไปกับสื่อดิจิทัล สื่อออนไลน์ถือเป็นกิจกรรมในชีวิตประจำวันที่วัยรุ่นใช้เวลามากเป็นอันดับที่ ๒ รองจากเวลาที่ใช้ไปกับกิจกรรมด้านการเรียนรู้ ได้แก่ การเรียนหนังสือในห้องเรียน การทำการบ้าน ทบทวนบทเรียน การเรียนพิเศษที่เฉลี่ยร้อยละ ๓๐.๒ หรือประมาณ ๕-๖ ชั่วโมงต่อวัน^{๑๓๑}

นอกจากนี้ หากเปรียบเทียบกับเวลาที่วัยรุ่นได้ใช้ไปกับสื่อในรูปแบบเดิม ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ และนิตยสาร ซึ่งวัยรุ่นได้ใช้เวลาเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ ๑๕.๙ หรือประมาณ ๒-๓ ชั่วโมงต่อวันแล้ว จะพบว่าสื่อดิจิทัล สื่อออนไลน์ได้เข้ามามีบทบาทที่สำคัญมากในการดำเนินชีวิตของวัยรุ่นไทยในปัจจุบัน^{๑๓๒} สื่อออนไลน์มีทั้งคุณและโทษหากใช้อย่างผิดลักษณะ ผิดวิธี โดยมารดาบิดาผู้ปกครองไม่ค่อยดูแล ให้คำแนะนำหรือควบคุมก็จะเกิดปัญหาได้ ปัญหาวัยรุ่นติดอินเทอร์เน็ต-เกม ส่งผลต่อร่างกาย จิตใจ และสังคม วัยรุ่นติดเกมจะเล่นเกมอย่างเดียวโดยไม่สนใจทำอย่างอื่น ทำให้ร่างกายอ่อนแอ ขาดการพัฒนาการที่ดี ควบคุมอารมณ์ไม่ได้ แสดงอาการก้าวร้าวกับผู้ปกครองและพี่น้อง มักมีผลการเรียนตกต่ำ สูญเสียความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน เพราะขาดการเข้าสังคม ขาดวินัยและความรับผิดชอบในตนเอง เป็นต้น

กตัญญูทดแทนที่เป็นรูปแบบพฤติกรรมในอุดมคติ ที่ถ่ายทอดจากบุคคลรุ่นก่อนมายังสมาชิกใหม่ของสังคม โดยผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม เริ่มต้นที่การเลี้ยงดูจากครอบครัวมารดาบิดา บุคคลใกล้ชิด เพื่อน โรงเรียน ครู วัดและสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์มือถือ ฯลฯ ซึ่งถือว่าเป็นตัวแทนของสังคมที่ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดบรรณปลูกฝังวัฒนธรรม และค่านิยมกตัญญูทดแทนที่ทั้งทางตรงและทางอ้อมแก่วัยรุ่น เมื่อบริบทของสังคมเปลี่ยนตามเศรษฐกิจ เกิดการแข่งขัน เปียดเบียนกัน สภาพครอบครัวก็เปลี่ยนตาม ความรักความอบอุ่นน้อยลง ฉะนั้น คงปฏิเสธไม่ได้ว่า ปัญหาการแสดงความกตัญญูทดแทนของวัยรุ่นที่เกิดขึ้นสาเหตุหลักมาจากสภาพครอบครัวและกระบวนการเลี้ยงดู รวมถึงการถ่ายทอดความรู้อย่างถูกต้องตามทางพระพุทธศาสนา

จากผลการศึกษาและการวิจัยเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งในอดีตและปัจจุบัน ได้ยืนยันชัดเจนแล้วว่า ครอบครัว มารดาบิดา สิ่งแวดล้อมและสังคม มีส่วนเกี่ยวข้องกับวัยรุ่นอย่างต่อเนื่อง แม้เด็กจะก้าวเข้าสู่วัยรุ่น แต่อิทธิพลจากมารดาบิดาในการอบรมสั่งสอนตั้งแต่วัยเด็กมีส่วนเป็นอย่างมาก การเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่วัยรุ่นยังไม่ลดลง โดยเฉพาะอิทธิพลทางสังคมและสื่อต่างๆ ในการกล่อมเกลாதงสังคมนั้น บ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน ต้องประสานความร่วมมือกันด้วย

^{๑๓๑} รายงาน “คนไทย” มอนิเตอร์ ๒๕๕๗ : เสียงเยาวชนไทย (Youth Today), หน้า ๔๗.

^{๑๓๒} รายงาน “คนไทย” มอนิเตอร์ ๒๕๕๗ : เสียงเยาวชนไทย (Youth Today), หน้า ๔๗.

การศึกษาเอกสารและข้อมูลต่างๆ ที่ผู้วิจัยนำเสนอแล้วในบทที่ ๓ นี้ จะเห็นได้ว่าสภาพปัญหาที่มีผลต่อการแสดงความกตัญญูทเวทียของวัยรุ่นในสังคมไทยปัจจุบันนั้น มีหลายสาเหตุแวดล้อม เริ่มจากบริบทของสังคมเปลี่ยนไปตามสภาพเศรษฐกิจ ทำให้ครอบครัวส่วนหนึ่งไม่มีเวลาให้กับวัยรุ่นมารดาบิดาเลี้ยงดูแบบทอดทิ้ง ขาดการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมในทางพระพุทธศาสนา วัยรุ่นจึงไม่เข้าใจนิยามความหมายของหลักธรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประพฤติปฏิบัติ สังคมจึงเกิดมาตรฐานทางคุณธรรม จริยธรรมเป็น ๒ ลักษณะ กล่าวคือคุณธรรม จริยธรรม ในทางพระพุทธศาสนา ที่ครอบครัว สังคมไทยยอมรับและกำหนดหรือคาดหวังไว้ในตัววัยรุ่น และคุณธรรม จริยธรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ของวัยรุ่นเอง ผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ซึ่งยังไม่เพียงพอให้เห็นจากผลสำรวจเรื่องความเข้าใจเกี่ยวกับ ความดี ที่มีอยู่อย่างจำกัดของวัยรุ่น

สรุปปัญหาการแสดงความกตัญญูทเวทียของวัยรุ่นในสังคมไทยปัจจุบัน มีอยู่สองส่วนที่ควรพิจารณาเป็นสำคัญ ส่วนที่หนึ่ง คือวัยรุ่นที่ได้รับการเลี้ยงดูจากครอบครัวแบบรักและเอาใจใส่ที่เข้าใจในกตัญญูทเวทียอยู่พอสมควรในระดับจริยธรรม ซึ่งเป็นวัยรุ่นกลุ่มใหญ่โดยจากการสำรวจผลวิจัยระบุ ๓ ใน ๔ ของวัยรุ่นไทยยังยึดโยงกับครอบครัวและให้ความสำคัญกับความกตัญญูทเวทีย นั้นเท่ากับว่าสังคมไทยยังมีความหวังในตัววัยรุ่น และเชื่อว่าวัยรุ่นไทยมีศักยภาพที่จะสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ เพื่อตัวเองและสังคมได้ ซึ่งครอบครัวและสังคมต้องให้ออกาสและทำความเข้าใจ โดยการยอมรับวัยรุ่นตามบริบททางสังคมที่เปลี่ยนไป เพื่อลดช่องว่างของทัศนคติด้านลบระหว่างวัยรุ่นและผู้ใหญ่ ดังนั้นจึงควรส่งเสริมและพัฒนาพฤติกรรมนี้ ให้วัยรุ่นได้ประพฤติปฏิบัติอยู่เป็นประจำเพื่อให้เกิดคุณธรรมกตัญญูทเวทีย

ส่วนที่สอง มาจากครอบครัวที่มีรูปแบบการเลี้ยงดูที่ไม่มีประสิทธิภาพทั้ง ๓ แบบ ทำให้วัยรุ่นมีความวิตกกังวลไม่ค่อยมีความสุข และรู้สึกไม่มั่นคงมีความคับข้องใจสูง ชอบหลีกเลี่ยงสังคม และขาดความกระตือรือร้นไม่ค่อยมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ขาดความยืดหยุ่นอนุรักษนิยม เจ้าระเบียบจนเกินไป และมีแนวโน้มที่จะไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ ส่งผลให้วัยรุ่นมักไม่มีศักยภาพตามวุฒิภาวะ มีความสามารถในการควบคุมตนเองต่ำ มีปัญหาในการควบคุมอารมณ์ ขาดการไตร่ตรองยังคิดนำไปสู่พฤติกรรมก่อความรุนแรง การติดยาเสพติด ติดการพนัน ติดสื่ออินเทอร์เน็ต และการกระทำผิดทางอาชญากรรมต่างๆ ดังที่ผู้วิจัยยกมาเป็นกรณีศึกษาข้างต้น ภาระหนักจะตกมาอยู่ที่การศึกษาอบรมจากทางโรงเรียน สถานศึกษา ที่จะต้องจัดการเรียนการสอนจริยธรรม ศีลธรรมให้ถูกต้องเหมาะสม ครูจึงมีบทบาทและหน้าที่สำคัญในการถ่ายทอดความรู้และส่งเสริมกิจกรรมกตัญญูทเวทียแก่วัยรุ่น โดยแนวทางในการปลูกฝังและส่งเสริมจะได้กล่าวในบทที่ ๔ ต่อไป